

Hvilken status har elvdalsk i forhold til standardsvensk?
- Elvdalsk som dialekt eller (minoritets)sprog?

Bachelorprojekt

Af Marie Skøtt Jensen

Studienummer:	vht680
Prøveform:	Fri skriftlig hjemmeopgave med resumé
ECTS-point:	15
Emne:	Elvdalsk
Vejleder:	Bjarne Simmelkjær Sandgaard Hansen
Anslag inkl. mellemrum:	66.956
Antal normalsider:	27,9
Afleveringsdato:	2. januar 2019

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	3
Abstrakt o övdalsku	3
Indledning og problemformulering	4
Teorier og metoder.....	6
<i>Definition af sprog og dialekt</i>	<i>6</i>
<i>Dialektkontinuum</i>	<i>7</i>
<i>Ekstralingvistiske forhold</i>	<i>7</i>
Baggrund.....	9
<i>De nordiske sprog og deres indbyrdes slægtskab</i>	<i>9</i>
<i>Kort om elvdalsk</i>	<i>11</i>
Lingvistiske træk.....	13
<i>Elvdalske særtræk</i>	<i>13</i>
Fonologi	13
Morfologi	17
Syntaks	18
<i>Træk i overgangsmålene</i>	<i>20</i>
<i>Diakrone vidnesbyrd</i>	<i>23</i>
Sprogsamfundet og sprogholdninger	26
<i>Det elvdalske sprogsamfund</i>	<i>26</i>
<i>Gensidig forståelse.....</i>	<i>28</i>
<i>Elvdalsk som svensk dialekt eller eget sprog</i>	<i>30</i>
<i>Debattens hovedargumenter</i>	<i>32</i>
Diskussion	34
Konklusion.....	36
Litteraturliste	37
<i>Webreferencer.....</i>	<i>38</i>

Abstract

In this bachelor assignment I will focus on the language variety 'Elfdalian' (da. 'elvdalsk'). Elfdalian is spoken by approximately 3000 out of the 5000 people living in Övdal, Sweden. Because of linguistic particularities Elfdalian separates significantly from standard Swedish and other dialects in Sweden. These linguistic particularities can be traced back to the 8th century. Today there is nearly no mutual understanding between Elfdalian and Swedish speakers. They simply can't understand each other if a conversation is spoken in Elfdalian. Based on this there is an ongoing discussion concerning whether Elfdalian must be considered as a language or as a dialect.

In this assignment I will define the Elfdalian particularities which separates Elfdalian from standard Swedish and I will analyze the amount of mutual understanding between Swedish and Elfdalian and between Elfdalian and the other Swedish dialects. I will try to place Elfdalian in a historical and contemporary dialect continuum. Furthermore, I will focus on the use of Elfdalian and the conservation of this very unique dialect or language.

I do all of the above in order to investigate the status of Elfdalian in comparison to standard Swedish, and furthermore in order to discuss whether Elfdalian is a language or a dialect.

Abstrakt q övdalsku

I iss bacheloruppdšiptn kumb ig tä fokusir q språkwariantn övdalsk (da. elvdalsk). Övdalskå brukes åv ringgum 3000 åv diem 5000 fuokum so byddj i Övdalim, Swerre. Övdalskå stšil sig linggwistiskt mitšid frq swenskun og eller mqlum i Swerre. Dier đar linggwistisk sårdræ dug an spuorå attqter 700-tale. I dag ir mjäst it indšin ömsesiđun feståels millq övdalskun og swenskun. Ienn so swensker men it dalsker dug ielt ienkelt it bigrip ienn so dalsker, og twert umm. Basirađ q ittađ finns eđ je akudiringg um ukađier övdalskå al bitraktas sos iet språk eld sos iet mql.

I iss uppdšiptn al ig difinir ukq övdalskq sårdræ so stšil övdalskq frq standardswenskun, og ig al undersyötš ur stur feståelsn ir millq swenskun og övdalskun og millq övdalskun og eller mqlum i Swerre. Ig kumb tä biuođ til set inn övdalskq i iet istoriskt og samtiđut dialektkontinuum. Darattrađ kumb ig tä fokusir q brutjeđ åv övdalskun og biwårån åv iss nođ unik mqlq eld språtje.

Ig dšär ollt ittađ fer tä sjq yvyr övdalskunes status mqtot standardswenskun og đarattrađ fer tä akudir auti um övdalskå ir iet språk eld ien dialekt.

Indledning og problemformulering

I 2015 ramte en række artikler verdenspressen. Artiklerne handlede om, at forskere havde fundet et nyt unikt nordisk sprog i Sverige, som et isoleret folk i Älvdalen taler – nemlig elvdalsk. Det skulle blandt andet vise sig, at dette isolerede folk brugte runer helt op i 1900-tallet (Kroonen, 2015). Det særlige ved ”det nyopdagede sprog” er, at de fleste svenskere uden for Älvdalen ikke kan forstå sproget, men på trods af dette betegnes elvdalsk alligevel som en svensk dialekt.

Dette nyopdagede sprog er dog ikke i sig selv nyt, da man har haft kendskab til elvdalsk de sidste hundrede år, og da der forefindes grammatikker og optegnelser over elvdalsk og dalmålene, b.l.a. af Adolf Noreen i 1881 og Lars Levander i 1909. Det nye ved elvdalsk er snarere, at man ikke længere almindeligvis betragter det som en dialekt, men som et eget sprog. Elvdalsk er dog foreløbigt ikke anerkendt som sprog eller minoritetssprog, men karakteriseres stadig som en svensk dialekt i Sverige. Foreningen *Ulm Dalska* arbejder for, at elvdalsk skal anerkendes og karakteriseres som et minoritetssprog ligesom Sveriges fem andre minoritetssprog: Finsk, jiddish, romani, meänkieli/tornedalsfinsk og samisk.

Denne opgave har til formål at undersøge elvdalsks ophav og slægtskab samt elvdalsks nuværende eksistensgrundlag og udfordringer i forhold til sprogsamfundet. I opgaven vil jeg undersøge og analysere, hvor stor en grad af forståelse og sammenlignelighed der er mellem elvdalsk og standardsvensk, og jeg vil ydermere fokusere på lingvistiske særtræk, der gør, at elvdalsk adskiller sig markant fra standardsvensk. Formålet med opgaven er derfor ligeledes at forsøge at besvare, hvorvidt elvdalsk bedst kan betegnes som et eget sprog eller en dialekt. Opgavens problemformulering lyder derfor, som følger.

Hvilken status har elvdalsk i forhold til standardsvensk?

Opgavens første del vil bestå af et teoriafsnit, hvor jeg vil definere begreberne ’sprog’ og ’dialekt’, herunder også fænomenet ’dialektkontinuum’. Ydermere vil jeg definere, hvilke ekstralingvistiske forhold der bør være gældende i bestemmelsen af, hvorvidt en sprogvariant bør defineres og betragtes som et sprog eller en dialekt (eller eventuelt et minoritetssprog).

Opgavens anden del bliver et baggrundsafsnit, hvor jeg vil analysere og beskrive en række intralingvistiske forhold. De nordiske sprog og deres indbyrdes slægtskab vil blive konkretiseret, og der vil være en kort beskrivelse af elvdalsk. Dernæst vil jeg i opgaven fokusere på lingvistiske træk for elvdalsk, træk i overgangsmålene samt sprogsamfundet og sprogholdninger i forhold til

elvdalsk. Jeg vil forsøge at besvare, hvordan elvdalsk lingvistisk konkret adskiller sig fra standardsvensk, samt hvor langt tilbage i tiden man kan spore elvdalsk gennem diakrone vidnesbyrd. Jeg vil beskrive det elvdalske sprogsamfund, og jeg vil diskutere hovedargumenter fra en debat omhandlende, hvorvidt elvdalsk bør anerkendes som et sprog eller forblive defineret som en dialekt.

Afslutningsvis vil jeg diskutere, hvorvidt elvdalsk bedst kan karakteriseres som et sprog eller en dialekt, og opgavens problemformulering vil dermed forsøges besvaret.

Teorier og metoder

Definition af sprog og dialekt

I dette afsnit vil jeg definere forskellen mellem sprog og dialekt for senere i opgaven at kunne besvare, om elvdalsk bedst kan beskrives og forklares som et sprog eller en dialekt.

I afsnittet vil jeg hovedsageligt tage udgangspunkt i *Nordens sprog med rødder og fødder* af I.S. Sletten, ”Was ist ein Dialekt?” af Edward Stevens Sheldon samt *Dialectology* af J.K Chambers og P. Trudgill til at definere henholdsvis begreberne ’sprog’ og ’dialekt’. Således skriver Sheldon f.eks.:

”Die gesamte Sprache verändert sich ständig, und die graduellen Veränderungen an unterschiedlichen Orten ergeben mit der Zeit – infolge des Fehlens von bewahrenden oder einigenden Kräften – Formen mit deutlichen Unterschieden, obgleich der Ursprung all dessen ein und derselbe gewesen sein kann, das heisst, mit nur kleineren und unbeachteten individuellen Variationen” (Sheldon, 1976, s. 31).

Sprog ændrer sig konstant og de gradvise forandringer, som vil komme over tid, vil betyde, at der opstår forskellige varianter af sproget. ”Dialekter (=geolekter) opstår som regel på baggrund af fysiske forhindringer” (Sletten, 2004, s. 28). At der opstår forskelle mellem dialekterne, skyldes således afstand eller naturforhold, som vanskeliggør daglig kommunikation.

Da svensk, norsk og dansk oftest er gensidigt forståelige, kunne det umiddelbart give god mening at påstå, at disse tre skandinaviske sprog kun er ét sprog, men graden af gensidig forståelse kan ikke alene afgøre, hvorvidt noget er ét sprog eller flere, eller hvorvidt noget er et sprog eller ikke er et sprog (Chambers & Trudgill, 1980, s. 3-5). At svensk, norsk og dansk ikke er ét sprog, bunder først og fremmest i bl.a. politiske, geografiske, historiske, sociologiske og kulturelle forskelle og årsager. Desuden er det relevant at nævne, at alle tre sprog har deres egne standardiserede former med egen ortografi, grammatik, ordbøger, litteratur osv. Ydermere tilhører sprogene tre forskellige lande, og talerne af sprogene vil oftest også selv mene, at de taler tre forskellige sprog, selvom de kan være gensidigt forståelige (ibid). Noget er altså et sprog, når det har sin egen standardform bl.a. med tilhørende retskrivningskonventioner, og når det derudover har sin egen litteratur.

En dialekt kan derimod forstås som en 'variant' af et sprog: "'Dialect', [...] refers to varieties which are grammatically (and perhaps lexically) as well as phonologically different from other varieties. If two speakers say, respectively, *I done it last night* and *I did it last night*, we can say that they are speaking different dialects" (ibid, s. 5). Jysk og fynsk er altså ikke to sprog, men to dialekter af et sprog – geografisk bestemt: dansk. De er netop dialekter, fordi de ikke har deres egen retskrivningskonvention eller standardform.

Dialektkontinuum

I dette afsnit vil jeg definere begrebet 'dialektkontinuum'. Senere i opgaven vil jeg diskutere, hvor elvdalsk befinder sig inden for det svenske dialektkontinuum.

"In many parts of the world dialects do not have clear boundaries which can be definitively marked by isoglosses. Rather, what one observes is a **dialect continuum**. The differentiation of dialects increases cumulatively as one travels in one direction away from the starting point. Some of the differences may be minute and others quite big, but there is no evidence of a single place on the map which can be marked as the endpoint of one dialect and the start of another. If the distance travelled is long enough, the places at the extreme ends of the journey may be distinct languages" (O'Grady, Dobrovolsky, & Katamba, 1997, s. 565).

Når lokale dialekter ikke oplagt er indbyrdes forståelige som f.eks. elvdalsk og vestjysk, er de to forskellige afstandssprog, selvom de tilhører samme dialektkontinuum. De burde dog kunne forstå hinanden ved hjælp af modersmålene (hhv. dansk og svensk).

Et dialektkontinuum kan altså defineres som: "Et geografisk område hvor talesproget varierer på en sådan måde at naboer altid kan forstå hinanden ved hjælp af modersmålet, og ingen af parterne behøver særlig træning eller oplæring for at forstå den anden [...]" (Sletten, 2004, s. 35).

Ekstralingvistiske forhold

I dette afsnit vil jeg beskrive, hvilke ekstralingvistiske forhold der kan være gældende i afgørelsen af, om en sprogvariant bør betragtes som et sprog eller en dialekt. I afsnittet vil jeg tage udgangspunkt i *Hur låter svenskan, ejengklien?* af Olle Engstrand samt artiklen "Älvdalska – eget språk eller värsting bland dialekter?" af Östen Dahl. Netop Engstrand siger egentlig ganske tydeligt,

hvad dette handler om: ”När det gäller at dra en förnuftig gräns mellan språk och dialekt måste vi tydligen ta hänsyn till både språkliga och utomspråkliga faktorer” (Engstrand, 2012, s. 133).

Som allerede tidligere nævnt i afsnittet [Definition af sprog og dialekt](#) spiller bl.a. politik, historie, geografi og kultur en rolle i afgørelsen af, hvorvidt en sprogvariant er et sprog eller ej. Ligeledes er det afgørende, om sprogvarianten har sit eget ”skriftspråk [...] med tillhörande grammatik och stavningskonventioner, [...] och att de bär upp en nationell litteratur, nationella kulturinstitutioner och massemedier” (Engstrand, 2012, s. 133). Ligesom Engstrand påpeger Östen Dahl, at ”historia, politik och ideologi är ofta viktigare” end spørgsmålet om forståelse og forskelle i ordforråd og grammatik, men Dahl mener også, at ”det finns andra kriterier som ibland kommer i bakgrunden när man diskuterar språkstatus” (Dahl, 2008). Ifølge Dahl må det ligeledes undersøges, i hvilken udstrækning elvdalsk fungerer som et sprog rent praktisk. Senere i opgavens afsnit [Det elvdalske sprogsamfund](#) vil jeg analysere særelvdalske forhold yderligere, ligesom jeg også vil analysere det elvdalske sprogsamfunds eksistens og brugen af elvdalsk.

I Sverige findes fem minoritetssprog: Finsk, jiddish, romani, meänkieli/tornedalsfinsk og samisk (Engstrand, 2012, s. 133). Disse følger egne standardformer og har desuden deres egen litteratur osv., og derfor kan de udmærket betragtes som sprog. Elvdalsk følger ligeledes egne standardformer og har egen grammatik, ortografi og fag- og skønlitteratur. Det kan derfor diskuteres, hvorvidt elvdalsk burde karakteriseres som en dialekt, et sprog eller et minoritetssprog. Hos *Institutet för språk och folkminnen* i Sverige påpeger man, at de førnævnte fem sprog ”är minoritetsspråk med historisk hävd, varför de som använder språken har getts särskilda rättigheter” (IFSOF: Frågor och svar, 2014). For at blive betegnet som et nationalt minoritetssprog er der tre vilkår, som skal opfyldes: For det første skal det ”vara ett språk och inte en dialekt”. Dernæst skal det ”ha talats kontinuerligt i Sverige i minst tre generationer eller ungefär hundra år.” Et sidste vilkår er, at ”språkets talare själva önskar att språket ska få ställning som nationellt minoritetsspråk” (IFSOF: Frågor och svar, 2014). Jeg vil senere i opgavens afsnit [Diskussion](#) diskutere, hvorvidt elvdalsk opfylder instituttets tre kriterier for at blive anerkendt som et minoritetssprog.

Baggrund

De nordiske sprog og deres indbyrdes slægtskab

I dette afsnit vil jeg hovedsageligt tage udgangspunkt i *Nordens sprog med rødder og fødder* af I.S. Sletten samt *Hur låter svenskan, ejengklien?* af Olle Engstrand til kort at definere, hvorledes de nordiske sprog er forbundet med hinanden, og hvordan dialekterne og standardsproget er opstået i Sverige. I afsnittet vil jeg enkelte steder sammenligne med elvdalsk.

De nordiske sprog, som betegner dansk, svensk, norsk, færøsk og islandsk, tilhører den germanske sproggren, som i sig selv er en undergren af den indoeuropæiske sprogfamilie. Sprog fra den uralske sprogfamilie (finsk og samisk) samt fra den eskimoisk-aleutiske sprogfamilie (grønlandsk) er også sprog i Norden, men i en gruppe for sig selv, da disse to sprog ikke systematisk samstemmer lydligt med de andre nordiske sprog (Sletten, 2004, s. 24).

”Det vigtigste kendetegn der adskiller den germanske sproggruppe fra resten af den indoeuropæiske sprogfamilie, er en lydlov som kaldes *den germanske lydforskydning*” (ibid, s. 32). Den germanske lydforskydning betyder f.eks., at et ord som ’far’ starter med *f* i alle de nordiske sprog, hvorimod ’far’ på latin starter med *p* (*pater*). På norrønt (dvs. sproget i Norge og Island fra 900-tallet til ca. 1350) hed ’far’ *faðir*, og på urgermansk (dvs. det rekonstruerede fælles udgangspunkt for alle de germanske sprog) hed ’far’ **faðer* (ibid). På elvdalsk hedder ’far’ *faðer* (Steensland, 2010, s. 32-33 + 53). Det elvdalske *faðer* ligner det norrøne og urgermanske i sit lydlige udtryk, hvilket kan være et bevis på eller i det mindste en foreløbig indikation på, at elvdalsk på nogle områder er ganske arkaiserende.

”Før ca. år 700 kaldes sproget i Skandinavien *urnordisk*” (Sletten, 2004, s. 52). På den tid har dialektforskellene været minimale og ubetydelige, men i løbet af de følgende 300-400 år forandrer sproget sig så meget, at den sproglige afstand til urnordisk bliver så stor, at sprogene i Skandinavien bliver indbyrdes uforståelige. Det er i de år, at dialekterne opstår. Dialekterne opstår pga. spontane, uregulerede og tilfældige lydforandringer (Engstrand, 2012, s. 107). På grund af de sprogforskelle, som opstod efter 700-tallet, inddeler man traditionelt de nordiske sprog i henholdsvis ’vestnordisk’ og ’østnordisk’. Norsk, færøsk og islandsk tilhører den vestnordiske gruppe, og dansk og svensk tilhører den østnordiske gruppe. Yderligere inddeles norsk i to officielle skriftsprog: nynorsk og bokmål, hvor nynorsk til dels er vestnordisk i sin skrift og udtale, og bokmål er mere østnordisk i sin skrift og udtale og dermed følger svensk og dansk mere end nynorsk. Mange af de moderne lydforskelle, som man ser mellem de nordiske sprog i dag, kan spores tilbage til 700-tallet (Sletten, 2004, s. 55). Den tydeligste forskel, som også ses i dag, er, at man i de vestnordiske sprog har

diftonger, hvorimod man på østnordisk har monoftonger, dvs. henholdsvis tvelyd og enkeltvokal. Et eksempel er, at man på islandsk skriver *veit*, hvorimod man på dansk skriver *ved* og på svensk skriver *vet*. På nynorsk skriver man *veit*, hvorimod man på bokmål kan skrive enten *vet* eller *veit* (ibid, s. 55-56). På elvdalsk ses også diftonger, da man eksempelvis skriver *kruonjuort* ('kronhjort') (Steensland, 2010, s. 346). Disse er dog senere innovationer, og man kan derfor ikke fastslå, at de skyldes vestnordisk indflydelse.

Frem til vikingetiden var forskellene mellem de nordiske sprog relativt ubetydelige, men efter 1200-tallet opstod der en større afstand mellem dansk på den ene side og svensk, norsk, islandsk og færøsk på den anden side. Sproget fra 1200- til 1500-tallet kan således inddeles i to nye grupperinger, hvor svensk, norsk, islandsk og færøsk tilhører 'nordnordisk', og dansk alene tilhører 'sydnordisk'. At man inddeler på denne måde, "hænger sandsynligvis sammen med en eller anden samfundsmæssig ændring. Muligvis var kontakten med tysk stærkere end før i Danmark, mens Nordskandinavien foreløbig ikke blev så stærkt berørt af denne fremmede kontakt" (Sletten, 2004, s. 56).

Omkring 1500-tallet begyndte islandsk og færøsk at distancere sig sprogligt fra resten af de skandinaviske sprog. Det kan skyldes den store geografiske afstand, der er mellem Skandinavien og de atlantiske øsamfund. De sproglige forskelle mellem Island, Færøerne og Skandinavien blev så store, at indbyrdes forståelighed ikke længere var muligt. Inden for Skandinavien kunne man dog stadig forstå hinanden nogenlunde (ibid, s. 59). I Sverige skete der mere specifikt det, at der med reformationen opstod et behov for, at religiøse tekster skulle være tilgængelige på svensk, og først i denne periode begyndte et svensk standardsprog at forme sig. Det nye testamente blev oversat til svensk i Gustav Vasas bibel af Lars Andersson og Olof Petersson, hvilket betød, at almuen nu også fik en del af "det nye sprog" (Engstrand, 2012, s. 108).

Da folkeskolen blev indført i Sverige i 1842, skulle det svenske folk selv til at lære at læse og skrive på standardsproget. Standardsvensk forblev dog et skriftsprog længe, og folk talte fortsat deres dialekter, men med indførelsen af folkeskolen havde man brug for et fælles undervisningssprog, som var det samme landet rundt. Den kulturelle elite i og omkring Stockholm satte normerne for det svenske standardsprog. Som tidligere beskrevet kom dialekterne før standardsproget, og disse regnes altså for "den genuina svenskan" (ibid).

Allerede Elias Wessén bemærkede også dette:

”Dialekterna utgjorde alltså i äldre tid det språk, som talades i landet. Under det att riksspråket som sådant har en begränsad ålder, ha bydgemålen, teoretisk sett, en obegränsad ålder. De gå direkt tillbaka på vort fornspråk, och de ha utvecklats ur det gemensamma tungomålet före vikingatiden, urnordiskan. De utgöra den naturgrund, varpå språkets kulturformer, riksspråket i tal och skrift, ha vuxit frem” (Wessén, 1958, s. 10).

I afsnittet [Diakrone vidnesbyrd](#) vil jeg analysere og undersøge, hvor langt tilbage i tiden man kan spore elvdalsk, og hvorfra elvdalsk er blevet påvirket sprogligt.

Kort om elvdalsk

I dette afsnit vil jeg introducere til elvdalsk. Jeg vil tage udgangspunkt i en række spørgsmål såsom: Hvor tales elvdalsk? Hvor mange taler elvdalsk? Hvor stor grad af forståelse er der mellem elvdalsk og standardsvensk?

Elvdalsk tales i det nordvestlige Dalarna i Sverige i kommunen Älvdalen. Älvdalen består af tre sogn: Älvdalen, Särna og Idre, hvoraf de to sidste ikke tilhører det traditionelle dalmålsområde, da dialekterne i disse områder oftest klassificeres som norske dialekter (Melterska, 2011, s. 11). Se billedet til højre for kort over Dalarna (Dalarna Map Province City, 2011).

Der er omkring 5000 indbyggere i Älvdalen, og det anslås, at omkring 3000 af dem taler elvdalsk (Sapir, 2006, s. 1). I modsætning til andre svenske dialekter har elvdalsk bevaret mange af sine sproglige særtræk, som i stor grad afviger fra svensk standardsprog. Älvdalen tilhører Øvre Dalarnas sprogområde. Øvre Dalarnas dialekter anses ofte



som perifere sprogvarianter, hvilket skyldes, at de forskellige dialekter i området altid har været geografisk omgivet af ikke-svensktalende folk f.eks. finner, nordmænd og samer. Øvre Dalarna betragtes derfor som et grænseområde, selvom det ligger midt i Sverige.

At elvdalsk har bevaret mange af sine sproglige særpræg, kan bl.a. skyldes, at Älvdalen er yderligere isoleret, da f.eks. bjerge og tætte skove gør kontakt med folk fra andre dele af Sverige besværlig. Der findes dog andre dialekter i Sverige, som på trods af geografisk isolering ikke har udviklet en ligeså afvigende sprogvariant fra standardsvensk som elvdalsk (Mellerska, 2011, s. 13).

En anden årsag til, at elvdalsk har bevaret sit særpræg, kan være ”sammanboendet i folkrika samhällen och en viss psykologisk primitivitet” (Levander, 1925, s. 47). Befolkningen har været både geografisk og samfundsmæssigt isoleret, og der er derfor opstået et stærkt fællesskab gennem sproget, hvor man har talt elvdalsk og dermed bevaret det. At man har bevaret elvdalsk kan skyldes folkets mentale eller psykologiske primitivitet – sproget her forstået som ”det primitive”. Lars Levanders argumentation om folkets psykologiske primitivitet ville næppe blive accepteret i dag, men der kan måske alligevel være en vis sandhed i hans udsagn. At elvdalsk har bevaret sit sproglige særpræg, og at elvdalsk i det hele taget er en eksisterende og bevaret sprogvariant/dialekt, må bl.a. skyldes, at man er blevet ved med at tale elvdalsk i sprogsamfundet, selvom dette ikke nødvendigvis har noget at gøre med ”psykologisk primitivitet”. Der er et stort fællesskab omkring elvdalsk, som ikke kun kan findes i Älvdalen. Dette vil jeg yderligere belyse i afsnittet [Det elvdalske sprogsamfund](#).

Der kan drages enkelte sproglige paralleller mellem elvdalsk og islandsk, hvilket bl.a. især viser sig i morfologien, men også i vokalendelserne. På svensk har man oftest vokalendelserne *a*, *e* og *o*, men flere ord på elvdalsk følger ikke de almindelige svenske vokalendelser. Eksempelvis ser man i ordet *kaku* ’kage’, at vokalendelsen er *u* på elvdalsk og ikke *a*, som på standardsvensk (*kaka*). Vokalendelsen *u* minder mere om islandsk, hvor man bruger vokalendelserne *u*, *i* og *a* (Steensland, 2010, s. 334). I dag mener mange fra Älvdalen også selv, at de finder ligheder mellem elvdalsk og islandsk. I en undersøgelse lavet af Östen Dahl, hvor ligheder og uligheder samt forståelse mellem standardsvensk og dialekter undersøges, viser det sig bl.a., at ”avståndet äldalska-isländska i själva verket är ungefär detsamma som mellan svenska och isländska” (Dahl, 2005, s. 39). I afsnittet [Gensidig forståelse](#) vil jeg analysere Östen Dahls undersøgelse yderligere.

Lingvistiske træk

Elvdalske særtræk

I dette afsnit vil jeg beskrive og definere en række elvdalske lingvistiske særtræk. Afsnittet er inddelt i tre underafsnit: fonologi, morfologi og syntaks. Jeg vil i afsnittet hovedsageligt tage udgangspunkt i *Elfdalian, the vernacular of Övdal* af Yair Sapir samt *Word Order in Övdalian* af Giotr Garbacz til denne konkretisering.

Som vi vil se, er elvdalsk på én og samme tid et meget konservativt og arkaisk sprog, men også et meget innovativt sprog. Det konservative for elvdalsk befinder sig i, at man har bevaret træk såsom stavelsesstrukturen, nasaltvokalerne, det norrøne *w* og det arkaiske bøjningssystem. På den anden side er elvdalsk særligt innovativt pga. diftongeringerne og vokalbalancesystemet (Sapir, 2006, s. 2).

Fonologi

Et tydeligt lingvistisk særtræk, der adskiller elvdalsk fra andre nordiske sprog er, at elvdalsk har bevaret tre stavelseslængder fra norrøn tid. ”This is one of the few Nordic linguistic variety [sic!] where all three original syllable lengths are preserved.” (Sapir, 2006, s. 15) Det vil sige, at man på elvdalsk kan have:

1. En kort stavelse, som består af en kort vokal efterfulgt af en kort konsonant.
2. En lang stavelse, som består af enten en kort vokal foran en lang konsonant eller en kort vokal foran en konsonantklynge eller en lang vokal foran en kort konsonant.
3. En ekstralang stavelse, som består af en lang vokal foran en lang konsonant.

Yair Sapir illustrerer det således (Sapir, 2006, s. 15):

Table 1 Elfdalian Syllable Lengths

Syllable type	Structure	Example
(1) Short syllable	V + C	<i>al-</i> as in <i>ali</i> /eɽi/ ‘tail’
(2a) Long syllable	V + C:	<i>kall</i> /kæl:/ ‘man’
(2b) Long syllable	V + cluster	<i>est</i> /ɛst/ ‘horse’
(2c) Long syllable	V: + C	<i>mun</i> as in <i>muna</i> /mỹ:nə/ ‘mother’
(3) Overlong syllable	V: + C:	<i>ni'tter</i> /nɛt:ɛr/ ‘downwards’

Man har på svensk og alle andre nordiske sprog før haft tre stavelseslængder for betonedede stavelser, men i dag benytter man sig kun af lange stavelser (Garbacz, 2010, s. 36).

Vokalbalancen på elvdalsk er ligeledes anderledes end på standardsvensk. Vokalbalance er det system, hvor en rods stavelseslængde ændrer kvaliteten af vokalen i den sidste stavelse i et ord (Sapir, 2006, s. 16). I et elvdalsk ord som *eri* 'hare' indebærer det, at den sidste vokal *i* bestemmes af den korte rodstavelse *er-* (ibid).

Som det ses i eksemplet med *eri* 'hare', bortfalder *h* i ordet. Særligt for elvdalsk er det, at *h* bortfalder fuldstændigt. Elvdalsk har 23 konsonantlyde, hvoraf *h* ikke er en. På elvdalsk optræder *h* dog i visse låneord fra engelsk og i navne (ibid, s. 20). Endnu et eksempel på et ord, hvor *h* bortfalder er *ummer* 'hummer' (Steensland, 2010, s. 477).

Hvis man slår op i Lars Steenslands *Material till en älvdalsk ordbok* under *h*, vil man se, at *h* i det elvdalske sprog blot fylder syv linjer i ordbogen. De få ord på elvdalsk, hvor *h* ikke bortfalder er således almindelige ord på svensk såsom *hej* og *hejsan*. Forskellen mellem elvdalsk og standardsvensk i disse ord er dog, at der på elvdalsk optræder en vokalændring fra *e* til *ä* således, at det på elvdalsk skrives *hāj* og *hājsan* (Steensland, 2010, s. 321).

Ligesom på standardsvensk og norsk har man på elvdalsk to ordmelodier, dvs. henholdsvis grav accent og akut accent. Yair Sapir beskriver dem for elvdalsk således:

"The grave accent has a falling tone on the first and a rising tone on the second syllable, as in *kulla* /kyl:ø/ 'girl', whereas the acute has a rise on the first and a fall on the second syllable, as in *fistjin* /fistsɪn/ 'the fish'. The falling and rising curves are similar to those of Stockholm Swedish grave and acute accents, although the timing of their tonal peaks is different" (Sapir, 2006, s. 15).

Ligesom med vokalbalancen er det stavelseslængden, der afgør, hvornår den ene eller anden ordmelodi anvendes. I modsætning til på standardsvensk ser man på elvdalsk, at grav accent kan udtales betonet i ord med korte stavelser, hvilket også ses i visse norske dialekter (Garbacz, 2010, s. 37). Elvdalsk adskiller sig ligeledes fra standardsvensk ved, at man på elvdalsk har vokalharmoni. "Unlike vowel balance, vowel harmony constitutes the assimilation of the last vowel in the word through the influence of the root vowel (thus not to the syllable length of the root)" (Sapir, 2006, s. 17). Modsat standardsvensk viser elvdalsk tydelige tendenser til vokalharmoni i ord med korte stavelsesrødder f.eks. i *båká* 'bage' (ibid).

Som tidligere nævnt i afsnittet [*De nordiske sprog og deres indbyrdes slægtskab*](#) ses på elvdalsk en række diftonger. På elvdalsk har man ni monoftonger, tre diftonger og ydermere to triftonger (Sapir, 2006, s. 19-20):

Table 3 Monophthongs

/ɪ/	as in <i>kripp</i> /krip:/ ‘child’; <i>miða</i> /mɪ:ðe/ ‘waste’
/ĩ/	as in <i>wind</i> /wĩn:d/ ‘wind’; <i>wĩster</i> /wĩ:s:ter/ ‘left’ (direction)
/ɛ/	as in <i>eri</i> /ɛrɪ/ ‘hare’; <i>fera</i> /fɛ:rɛ/ ‘ferry’
/ẽ/ ¹	as in <i>kennde</i> /kẽn:de/ ‘knew; felt’; <i>wɛsa</i> /wẽ:sɛ/ ‘to breathe’
/æ/	as in <i>djävå</i> /d̥ævɔ/ ‘to give’; <i>ära</i> /æ:rɛ/ ‘ear; to hear’
/e/; /a:/	as in <i>kapp</i> /kɛp:/ ‘cup’; <i>dal</i> /da:r/ ‘valley’
/ẽ/; /ã:/	as in <i>kamb</i> /kẽmb/ ‘comb’; <i>kam</i> /kã:m/ ‘came’
/ʏ/	as in <i>kulla</i> /kʏl:ɐ/ ‘girl’; <i>luv</i> /ʏv/ ‘permission; leave’
/ỹ/	as in <i>kullȳ</i> /kʏl:ỹ/ ‘the girl’ (default form); <i>nȳ</i> /nỹ:/ ‘now’
/y/	as in <i>byddja</i> /byd̥ɛ:/ ‘dwell; build’; <i>tjyr</i> /t̥sɣ:r/ ‘cow’
/ỹ/	as in <i>bynn</i> /bỹn:/ ‘the village’; <i>tjy'mm</i> /t̥sỹ:m:/ ‘to cows’
/œ/	as in <i>rövin</i> /rœvĩn/ ‘the fox’; <i>öve</i> /œ:vɛ/ ‘river’
/œ̃/	as in <i>sömt</i> /sœ̃mt/ ‘sewn’; <i>söma</i> /sœ̃:mɛ/ ‘to sew’
/ɔ/ ^{2 3}	as in <i>kold</i> /kɔl:d/ ‘cold’; <i>oga</i> /ɔ:ɣɛ/ ‘eye’
/ɔ̣/ ^{4 5}	as in <i>båkå</i> /bɔ̣kɔ/ ‘to bake’; <i>gås</i> /gɔ̣s/ ‘goose’
/ɔ̃/ ⁶	as in <i>gāmål</i> /gɔ̃mɔ/ ‘old’; <i>ām</i> /ɔ̃:m/ ‘straw’

Table 4 Diphthongs

/aj:/; /āj:/	as in <i>ais</i> /aj:s/ ‘ice’; <i>dai</i> /dāj:/ ‘your’ (f.sg.)
/aw:/	as in <i>maws</i> /maw:s/ ‘mouse’
/ɪɛ/, /ĩɛ:/; /ɪɛ:/, /ĩɛ:/	as in <i>iett</i> /ɪɛ:t/; <i>ienn</i> /ĩɛn:/ ‘iron’; <i>diel</i> /diɛ:r/ ‘part’; <i>bien</i> /bĩɛ:n/ ‘leg’
/uo/, /ũo/ ¹ ; /uo:/, /ũo:/ ²	as in <i>guott</i> /guot:/ ‘good’; <i>uott</i> /ũot:/ ‘woolen glove’; <i>ruo</i> /ruo:/ ‘silence’; <i>tuom</i> /tũo:m/ ‘empty’
/yœ/, /ỹœ:/; /yœ:/, /ỹœ:/	as in <i>byörk</i> /byœrk/ ‘birch tree’; <i>byönn</i> /byœ̃n:/ ‘bear’; <i>tjyöt</i> /t̥syœ:t/, <i>myöta</i> /mỹœ:ta/
/ɔy:/	as in <i>påyk</i> /pɔy:k/ ³

Table 5 Triphthongs

/juo/; /jũo/ ⁴	<i>liuos</i> /ljuo:s/ ‘light’; <i>sn̥juosteð</i> /sn̥jũosteð/ ‘snowbank’; <i>juot</i> /jũo:t/ ‘hither’
---------------------------	--

Dette tydeliggør yderligere de lingvistiske forskelle mellem elvdalsk og standardsvensk, da man på svensk og de øvrige østnordiske sprog typisk ikke har diftonger eller triftonger. Som nævnt i føromtalte afsnit kunne de elvdalske diftonger og triftonger umiddelbart foranledige os til at tro, at elvdalsk kan regnes for en norsk dialekt, da det typisk er de vestnordiske sprog, der har diftonger. Man kan dog ikke fastslå, at de elvdalske diftonger og triftonger skyldes vestnordisk indflydelse, men det er ikke utænkeligt, at der har været en form for indflydelse af vestnordisk art, da Älvdalen, som tidligere beskrevet, grænser op til Särna og Idre, som ikke traditionelt medregnes i dalmålsområdet, men som norske dialektområder. De elvdalske diftonger er altså senere innovationer, hvor f.eks. gammelt langt *o*, *ø*, *e*, *u*, *i* og *y* diftongeres på elvdalsk til *uo*, *yø*, *ie*, *au*, *aj* og *ay* (Sapir, 2006, s. 22).

Netop denne usikkerhed angående de elvdalske diftongers og triftongers ophav er med til at gøre det mere besværligt at besvare, hvad elvdalsk er, hvorfor det diskuteres, hvorvidt elvdalsk er en svensk dialekt eller et eget sprog. Denne diskussion vil jeg yderligere konkretisere i afsnittet [Elvdalsk som svensk dialekt eller eget sprog](#), og ligeledes vil jeg i afsnittet [Gensidig forståelse](#) analysere, hvor stor en grad af gensidig forståelse der er mellem elvdalsk og standardsvensk og andre dialekter.

Det mest bemærkelsesværdige ved elvdalsk er brugen af nasaler. ”Nasalization is a phonological feature that is very rare in other Scandinavian varieties. In Övdalian, this is a result of Proto-Nordic assimilations as well as assimilations that occurred during the Middle Ages and later” (Garbacz, 2010, s. 39). I afsnittet [Diakrone vidnesbyrd](#) vil jeg yderligere diskutere, hvor langt tilbage i den germanske sproghistorie man kan spore elvdalsk bl.a. gennem nasalassimilation. Udtalen af nasaler på elvdalsk følger den regel, at vokalnasalitet er obligatorisk, når en vokal går forud for en nasalkonsonant som i *irum* [ir̥m] ’vi er’. Derudover kan vokalnasaler opstå, selv når ingen nasale konsonanter er i nærheden, som i *gås* [g̊s̥] ’gås’ (Sapir, 2006, s. 21).

Et særtræk for elvdalsk er ligeledes palatalisering. ”Old *g* and *k* are palatalized in front of *i* and *y* and old *e* > *jä*, thus resulting in /dz/ and /ts/” (ibid, s. 24). Udtalen forskydes til en dansk *j*-lyd, hvilket sker både ordinitialt, ligesom på standardsvensk, men også ordmedialt. Dette har resulteret i, at eksempelvis *gefa* i dag på elvdalsk hedder *djävä* ’at give’, *kyr* hedder i dag *tjyr*, og *drukkinn* hedder i dag *druttjin* ’drukket’ (præt.ptc. af ’drikke’) (ibid).

Derudover har elvdalsk bevaret spirantisk *d* og *g* (dvs. *ð* og *ɣ*), som i fornsvensk oftest blev stavet *dh* og *gh* (Sapir, 2006, s. 21). På standardsvensk er disse i dag blevet klusiler (dvs. hårde). På dansk svarer de dog til blødt *d* og *g*. Endelig har elvdalsk ligeledes bevaret det norrøne *w* i en række

ord, hvilket ikke ses i standardsvensk. De gamle forbogstaver *wr* har dog omstillet sig på elvdalsk til *rw* i eksempelvis ordet 'vrīde': *wriðā* > *rwaiðā* (ibid, s. 24).

Morfologi

Elvdalsk adskiller sig også markant fra standardsvensk i morfologien. Piotr Garbacz beskriver dette således:

"[...]Övdalian morphology display a number of features absent in the standard Mainland Scandinavian languages. In particular, it is more complex. Understood as a system, the morphology of Övdalian is close to that of Swedish. There is no category in the Övdalian morphological system that has not also been present in Swedish at some point" (Garbacz, 2010, s. 39).

Substantiver, adjektiver, pronominer og numeralier
(et til fire) bøjes efter kasus og tal dvs.

henholdsvis nominativ, akkusativ, genitiv og dativ og
singularis og pluralis. Substantiver kan have tre
forskellige køn; maskulinum, femininum og neutrum,
mens adjektiver og nogle pronominer og numeralier i
visse tilfælde også bøjes efter de tre køn. Substantiver
og adjektiver bøjes derudover enten i bestemt eller
ubestemt form. Således ses et substantivs bøjning hos
Sapir (Sapir, 2006, s. 27):

	<i>Indefinite</i>	<i>Definite</i>
<i>Singular</i>		
Nominative	est	estn
Accusative	est	estn
Dative	este	estem
Genitive	estes	estemes
<i>Plural</i>		
Nominative	ester	estär
Accusative	esta	estä
Dative	estum	estum
Genitive	–	estumes

Attributive adjektiver danner ofte en forbindelse med det bestemmende substantiv som i f.eks.
sturkulla 'stor pige', der dannes af *stur* 'stor' og *kulla* 'pige' (Sapir, 2006, s. 25).

De elvdalske verber følger langt hen ad vejen det germanske verbalsystem, og verber inddeles derfor i svage og stærke. De elvdalske verber bøjes i indikativ og imperativ, aktiv og passiv, imperfektum og perfektum ligesom på standardsvensk. Verberne bøjes ydermere i singularis, første person pluralis, anden person pluralis og tredje person pluralis (ibid, s. 26). Det særlige ved de elvdalske verber er altså, at de bøjes anderledes i pluralis end i singularis, hvis form som oftest er identisk med den enhedsform, der anvendes i moderne standardsvensk.

Som tidligere nævnt i afsnittet [Kort om elvdalsk](#) er der visse ligheder mellem elvdalsk og islandsk. Disse ligheder findes i særdeleshed i person- og numerusbøjningen af verberne og kasusbøjning af nominerne. I det følgende ses et par eksempler på bøjningen af verber på elvdalsk (Sapir, 2006, s. 29).

Table 9 The Conjugation of Some Elfdalian Verbs

<i>Infinitive</i>	wårå	åvå	dalska	spilå	kweðå
<i>Present</i>					
sg.	ir	ar	dalsker	spilär	kweð
1 st pl.	irum	amm	dalskum	spilum	kweðum
2 nd pl.	irið	avið	dalskið	spilið	kweðið
3 rd pl.	irå	åvå	dalska	spilå	kweðå
<i>Imperfect</i>					
sg.	war	adde	dalskeð	spiläð	kwað
1 st pl.	warum	addum	dalskeðum	spiläðum	kwaðum
2 nd pl.	warið	addið	dalskeðið	spiläðið	kwaðið
3 rd pl.	waru	adde	dalskeð	spiläð	kwaðu
<i>Imperative</i>					
2 nd sg.	wari	avi	dalske	spile	kweð
2 nd pl.	warið	avið	dalskið	spilið	kweðið
<i>Present part.</i>					
	wärend	avend	dalskend	spilend	kweðend
<i>Past part.</i>					
	werið	apt	dalskað	spiläð	kweðið

Syntaks

Den elvdalske syntaks opfører sig på mange måder ligesom andre nordiske sprog. Yair Sapir formulerer den elvdalske syntaks således: "Elfdalian is a head-first language with the usual constituent order AVO/SV. Even though it often behaves like other Nordic language varieties syntactically, Elfdalian shows several peculiar traits" (Sapir, 2006, s. 30).

I bøjningen af verber er elvdalsk usædvanligt, da personlige pronominer til udtryk af subjektet

normalt ville komme før det finitte verbum, men i elvdalsk udelades disse i første og anden person pluralis. Dette ses for eksempel i sætningen: *Irum i buðum* ”Vi er i sæteren” (*irum* = ’vi er’) og *Irið i buðum* ”I er i sæteren” (*irið* = ’I er’) (ibid). For eksempel udtrykker *irum* både ”vi” og ”er”, og på grund af verbalendelsen *-um* kan man på elvdalsk udelade pronominet *wið* eller *wir* ’vi’.

Endnu et syntaktisk særtræk for elvdalsk omhandler negationer. På elvdalsk kan negationer optræde mange gange i den samme sætning i for eksempel: *It sir ig inggan jär, itjä* ”Jeg ser ikke nogen her” (bogstaveligt: ”ikke ser jeg ingen her ikke”) (ibid). Ligeledes kan det samme pronomen forekomme flere gange i en sætning, f.eks.: *An al fy, an* (”Han vil følge, han”).

Træk i overgangsmålene

Trods lingvistiske særtræk, der tydeligt adskiller elvdalsk og standardsvensk, betragtes elvdalsk af mange som en dialekt og ikke et sprog i Sverige. Som jeg senere i opgaven vil komme yderligere ind på, er der en meget lille grad af gensidig forståelse mellem elvdalsk og standardsvensk og mellem elvdalsk og andre svenske dialekter. På baggrund af dette kan det diskuteres, hvorvidt elvdalsk hører til i samme dialektkontinuum som de øvrige dialekter i Sverige.

I dette afsnit vil jeg beskrive udvalgte sproglige træk dialekterne imellem, der dels forbinder dialekterne og dels adskiller dem fra hinanden, samt forsøge at definere elvdalsks forhold til dialektkontinuumet.

Sverige inddeles traditionelt i seks dialektområder:

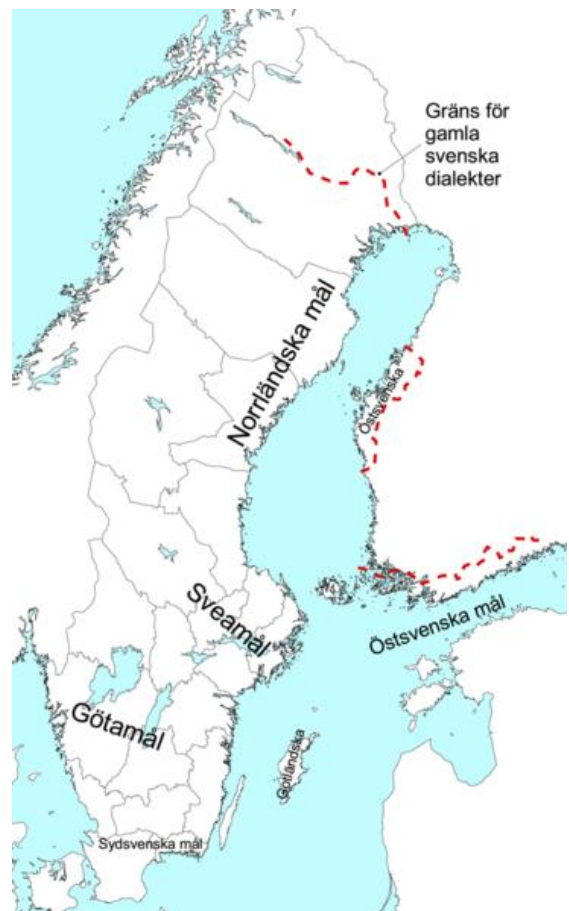
1. Sydsvenska mål
2. Götamål
3. Sveamål
4. Norrländska mål
5. Östsvenska mål
6. Gotländska mål

(Wessén, 1958, s. 13).

Se billedet til højre for kort over dialektområder (Wiki: Dialektområder, 2011).

Klassisk vil elvdalsk og de øvrige dalmål tilhøre sveamålene, men ”en särställning intager det egentliga dalmålet i Öster- och Västerdalarna, med sin mycket ålderdomliga prägel och sin starka splittring i underarter” (Wessén, 1958, s. 30). På baggrund af dette vil jeg i det følgende hovedsageligt tage udgangspunkt i fællestræk mellem elvdalsk og de øvrige dialekter i Dalarna. Ydermere vil jeg betragte de egentlige dalmål som et syvende dialektområde i ét dialektkontinuum.

”De egentliga dalmålen består av tre mindre grupper: ovansiljanmål (med älvdalska), nedansiljanmål och mål i Västerdalarna” (Melerska, 2011, s. 11). Dalabergslagsmål tales længere i sydøst, og her ses dialekter, som dels har en række ens



sproglige træk tilfælles med dalmålene, men også en række træk tilfælles med sydligere og østligere dialekter (Pamp, 1978, s. 111). Se billedet til højre for kort over de egentlige dalmål (Wiki: Dalmål, 2018).

Der forekommer store sproglige forskelle dialekterne imellem, der umuliggør gensidig forståelse og kommunikation. Særligt gælder det for elvdalsk, at det adskiller sig fra de omkringliggende dialekter, og derfor kan der argumenteres for, at elvdalsk ikke hører til i et dialektkontinuum for Dalarna. Samtidig har en dialekt som Orsamålet lige så mange sproglige særpræg som elvdalsk, og netop derfor kan det også diskuteres, om det kun er elvdalsk, der bør udelukkes fra dialektkontinuummet for Dalarna, eller om hele Ovansiljanmålenes område burde udelukkes.

F.eks. ser vi at, ”Orsamålet har en på flera punkter enklare fonologi än älvdalskan, bl a med färre vokal- och konsonantfonem och avsaknad av nasalitet, överlängd och kortstavighet (utom i visse bymål). Å andra sidan har orsamålet en på flera sätt mer ålderdomlig morfologi än älvdalskan, med bl a konjunktivböjning av personnamn” (Olander, 2011, s. 70).

Nogle sproglige træk vil forbinde elvdalsk med resten af dalmålene, og andre vil adskille elvdalsk markant fra dem. Særligt for store dele af Ovansiljan og i særdeleshed elvdalsk gælder det, at vokaler ofte diftongeres. Et ord som sv. ’lång’ diftongeres i Älvdalen til *laongg*. Älvdalen er dog ikke det eneste sted, hvor denne diftongering finder sted. Ligeledes diftongeres ’lång’ nemlig i f.eks. Våmhus og Bonäs (Pamp, 1978, s. 111). Og hvad de høje vokaler angår, diftongeres som tidligere beskrevet *i*, *u* og *y* på elvdalsk, således at f.eks. ’is’ på elvdalsk skrives og udtales *ais* (Steensland, 2010, s. 94). Det samme foregår dog i Orsamål, hvor ligesom på elvdalsk også *i* og *u* kan diftongeres til hhv. *ai* og *au*, og hvor *h* ligeledes bortfalder i f.eks. *aus* (’hus’) (Pamp, 1978, s. 112).



Bemærkelsesværdigt for elvdalsk er udtalen af nasaler, men dette forekommer dog også i Bonäs og Våmhus (ibid). Älvdalen har yderligere gammeldags træk tilfælles med Våmhus f.eks. brugen af digrafen *dh* i ord som *smidh* ('smed'). Digrafen *dh* kan sammenlignes med det engelske *th* i 'the' (Pamp, 1978, s. 113).

Det, der i størst grad adskiller Ovansiljanmålene fra Nedansiljanmålene og Västerdalsmålene, er det meget konservative bøjningssystem, hvor substantiver har fire kasus og markeres med forskellige bestemthedsendelser (se eksemplet på side 17 i opgaven). Ligeledes adskiller Ovansiljanmålene sig syntaktisk ved at kunne anvende negationer flere gange i samme sætning (ibid, s. 114).

I forhold til Dalarnas dialektkontinuum vil det være svært at besvare, hvor elvdalsk befinder sig uden en udførlig undersøgelse af graden af forståelsen mellem Dalarnas dialekter. Det er dog ganske sandsynligt, at de øvrige Ovansiljanmål som geografisk ligger tættest på Älvdalen vil have lettest ved at kommunikere med elvdalsktalende og også forstå dem, selvom begge parter taler deres egen dialekt. Når den geografiske afstand mellem Älvdalen og et andet dalmål er større, vil sandsynligheden for at nogen af parterne forstår hinanden være meget lille.

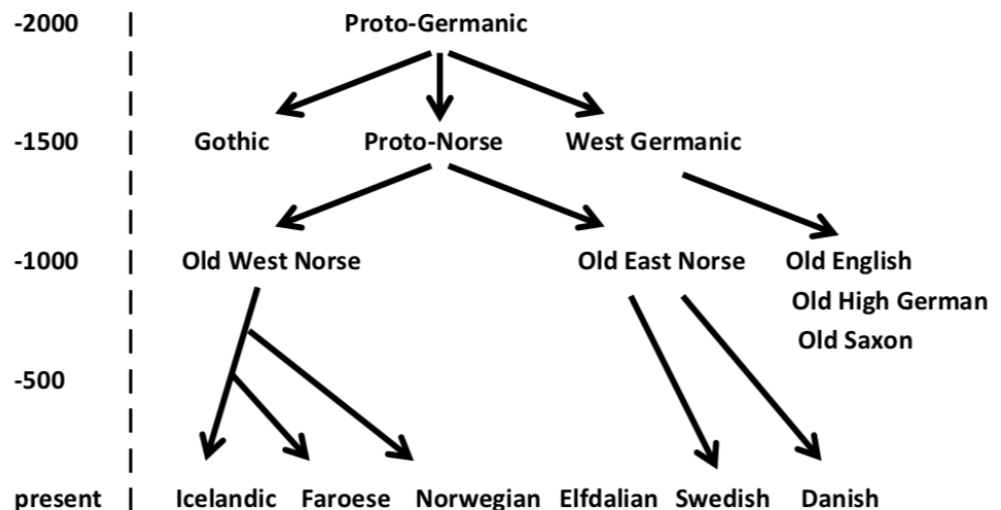
På grund af elvdalsks mange sproglige særpræg, der adskiller elvdalsk fra de andre dalmål og Ovansiljanmål, diskuteres det, hvorvidt elvdalsk bør anerkendes officielt som et (minoritets)sprog i Sverige. I afsnittet [Sprogsamfundet og sprogholdninger](#) vil jeg analysere denne debat og debattens synspunkter.

Diakrone vidnesbyrd

Med udgangspunkt i Guus Kroonens foredrag ”Elfdalian a hidden treasure trove for the linguist” fra *Den tredje konference om elvdalsk* vil jeg i dette afsnit belyse, hvor langt tilbage elvdalsk kan spores sproghistorisk, og

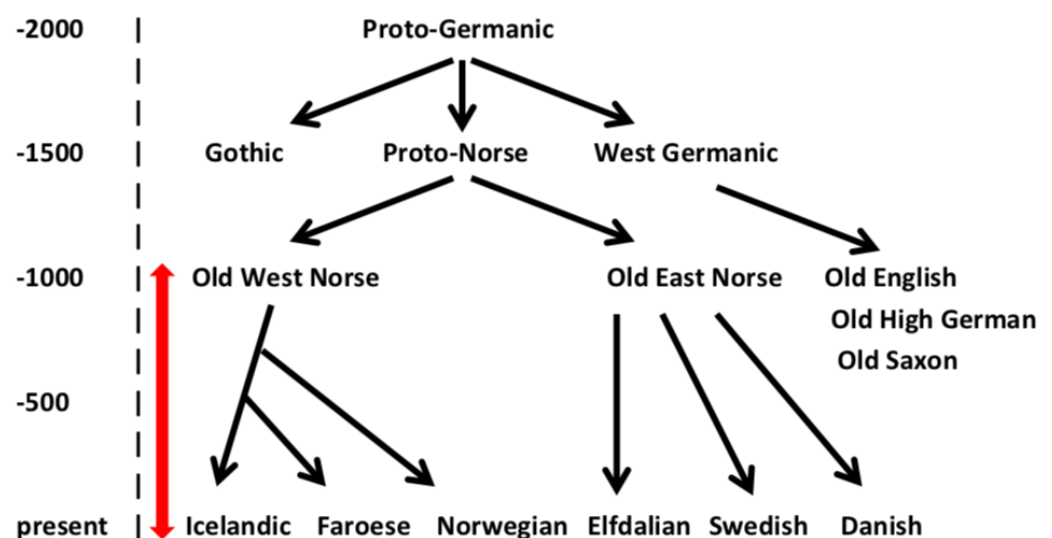
hvorfra elvdalsk er blevet sprogligt påvirket.

I forhold til stamtræsmodellen er det umiddelbart besværligt at afgøre, hvorfra elvdalsk har sin oprindelse. Dette illustrerer Kroonen således (Kroonen, 2015, s. 13):



På grund af kasussystemet, der er bevaret i elvdalsk, og som også har eksisteret på fornsvensk, kan man argumentere for, at elvdalsk stammer fra svensk, og at elvdalsk altså først adskilte sig fra svensk for 500-600 år siden (ibid, s. 14). Visse omstændigheder underbygger dog omvendt en teori om, at elvdalsk har adskilt sig fra svensk meget tidligere. Der findes beviser for, at elvdalsk har sin oprindelse i det oldøstnordiske fællessprog, og elvdalsk kan derfor spores tilbage til for 1000 år siden. Vokalbalancen understøtter f.eks. denne teori, da vokalbalance også fandtes i fornsvensk i visse dialekter og i øvrigt også i norske dialekter. Vokalbalancen er en gammel innovation fra cirka det 12. århundrede (ibid, s. 16). På baggrund af vokalbalancen argumenterer Guus Kroonen for, at

elvdalsk kan have været en del af det norrøne dialektkontinuum i det 12. århundrede. Kroonen illustrerer det nu således i stamtræsmodellen (Kroonen, 2015, s. 16):



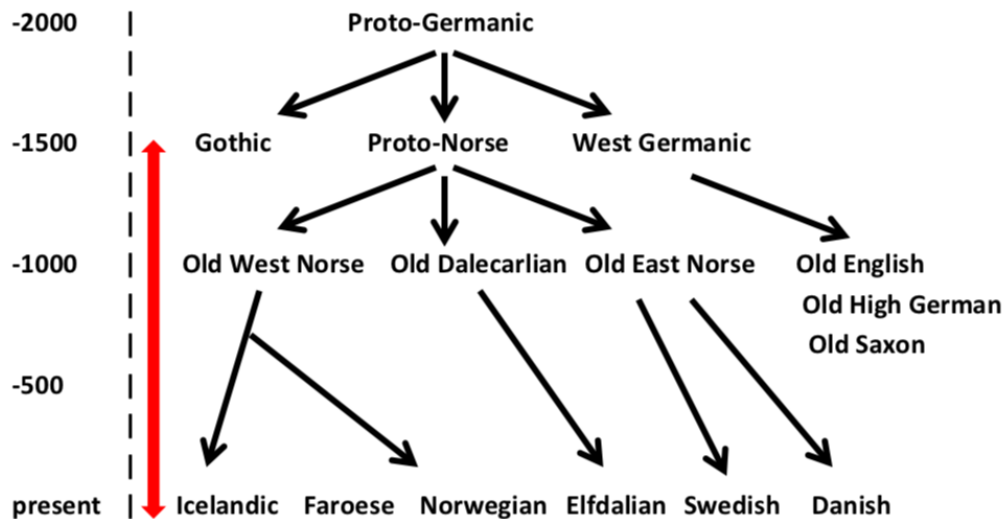
Der findes ydermere tydelige beviser på, at elvdalsk er blevet påvirket sprogligt af vest. Dette ses eksempelvis ved, at der er foregået en diftongændring fra *éa* og *īá* til det vestnorrøne *jā*. Her adskiller elvdalsk sig tydeligt fra svensk, da denne diftongændring f.eks. ses i islandsk og norsk, men ikke på svensk (ibid, s. 19). Eksempelvis skriver man på svensk 'se', hvilket på elvdalsk diftongeres til *sjå*. På norsk diftongeres 'se' til *sjå* og på oldvestnordisk til *sjá* (ibid).

Elvdalsk kan dog ifølge Guus Kroonen spores endnu længere tilbage, hvis man betragter visse sproglige udviklinger, der foregik så tidligt som i det 8. århundrede. I forhold til nasalassimilation, hvor *mp*, *nt* og *nk* bliver til *pp*, *kk* og *tt* vil man se, at denne assimilation stort set ikke foregår på svensk. Elvdalsk følger dog ikke bestandigt den norske eller oldvestnordiske nasalering, hvilket endnu engang besværliggør bestemmelsen af elvdalsks placering i et kontinuum. Tydeligt er det dog, at elvdalsk ved nasalassimilationen adskiller sig fra den svenske del af et eventuelt kontinuum (Kroonen, 2015, s. 21). Kroonen illustrerer dette således (Kroonen, 2015, s. 21):

Swedish	Elfdalian	Norwegian	West Norse	Proto-Gm.
änka 'widow'	ainca	ekkje	ekkja	*ainakjōn-
bänk 'bench'	baink	bekk	bekkur	*banki-
sjunka 'sink'	sikka	søkke	sökka	*sinkwan-
svamp 'mushroom'	sopp	sopp	sveppur	*swampa-
vante 'mitten'	uott	vott	vöttur	*wantu-
vinter 'winter'	witter	vetter	vetr	*wintru-
dricka 'drink'	drikka	drikke	drekka	*drinkan-
tycka 'think'	tycce	tykkje	þykja	*þunkjan-

Ligeledes er der sket en ændring af kort nasaleret *a > o* i disse omgivelser, f.eks. elvdalsk *okkel* 'ankel' og *tokk* 'tak' (Steensland, 2010, s. 386 + 461). Denne ændring må være sket enten før nasalassimilationen (*mp > pp* osv.), eller mens elvdalsk stadig havde nasalt vokaler foran disse nye assimilerede dobbeltkonsonanter, dvs. senest i det 8. århundrede, da vokalændringen ellers ikke ville være sket. Det viser elvdalsk i eksempler som *nakke* 'nakke' og *rakke* 'hund', der ikke har etymologisk nasal (Steensland, 2010, s. 379 + 400). Denne vokalændring har ikke fundet sted på vestnordisk (norrønt) eller urgermansk. På baggrund af dette kan der argumenteres for, at elvdalsk

på et tidspunkt i det 8. århundrede har gennemgået sin egen separate udvikling og måske endda været et proto-elvdalsk sprog, som har eksisteret for 1500 år siden (Kroonen, 2015, s. 22). Kroonen illustrerer dette således i stamtræsmodellen (Kroonen, 2015, s. 27):



Af potentielt lige så høj alder er de bevarede nasaltvokaler i visse ord. Elvdalsk viser både nasaltvokaler i ord, hvor deres tilstedeværelse kan forklares synkront ved, at nasaltvokalerne står ved siden af bevarede nasalkonsonanter, og i ord, hvor nasalkonsonanterne ikke længere er til stede, men er assimileret eller apokoperet bort. Nogle gange er denne assimilation eller apokope sket i middelskandinavisk tid, f.eks. *suolę* 'solen', hvilket også ses i andre svenske eller norske dialekter i samme område; andre gange så langt tilbage som i fællesnordisk tid, f.eks. *gås* 'gås' (som beskrevet overfor), eller endog i urgermansk tid, f.eks. *fą* 'at få' (< urgermansk **fanha*-, jf. gotisk *fāhan*) eller *gątt* 'døtrin' (< urgermansk **ganhti*-, jf. gotisk *gāhts* 'trin'), hvor elvdalsk er den eneste germanske sprogvariant, der indikerer nasalens oprindelige tilstedeværelse (Kroonen, 2015, s. 33, 37, 38).

Som beskrevet i afsnittet kan man altså ved at sammenligne elvdalsk diakront med bl.a. øst- og vestnordiske særtræk spore elvdalsk langt tilbage i den germanske sproghistorie. De elvdalske særtræk kan muligvis bruges til at rekonstruere det norrøne dialektkontinuum, men hvorledes elvdalsk placerer sig i dialektkontinuummet i dag, og hvorledes elvdalsk har placeret sig i kontinuummet tidligere, forbliver endnu et kompliceret spørgsmål at besvare, da elvdalsk som bevist er blevet påvirket fra flere sider.

Sprogsamfundet og sprogholdninger

Det elvdalske sprogsamfund

I dette afsnit vil jeg redegøre for det elvdalske sprogsamfund. Når det kommer til bestemmelsen af, hvorvidt noget er et sprog eller en dialekt, må en række ekstralingvistiske forhold medregnes, bl.a. i hvilken udstrækning noget fungerer som sprog i praksis. I afsnittet vil jeg hovedsageligt tage udgangspunkt i foreningen *Ulum Dalskas* virke, da denne har stor betydning for elvdalsks udbredelse.

Som tidligere nævnt i opgavens afsnit [*Kort om elvdalsk*](#) tales elvdalsk i det nordvestlige Dalarna i kommunen Älvdalen i Sverige af omkring 3000 mennesker. På trods af blandt andet geografisk isolering er elvdalsk et sprog, som stadig tales, og som ivrigt forsøges bevaret. Foreningen *Ulum Dalska* (betydning: ”Lad os tale elvdalsk”) (UD: Föreningens historia), som blev dannet i 1984, ”är en språkförening som arbetar för älvdalskan[s] bevarande och utveckling. [...] idag arbetar föreningen och till föröreningen knutna språkvetare och sakkunniga för att älvdalska ska bli godkänt som eget språk” (UD: Hem).

Foreningen har bl.a. været medvirkende til, at Lars Steenslands *Material till en Älvdalsk ordbok* blev publiceret i 1986, ligesom en stor mængde andet faglitteratur samt børne- og skønlitteratur er blevet publiceret siden foreningens grundlæggelse (UD: Föreningens historia). ”Ulum Dalska has been organizing many activities and projects in and about Elfdalian throughout the years, such as storytelling hours for children in Elfdalian, the publication of a binnual newspaper in Elfdalian, recording on Elfdalian, arranging the first conference about Elfdalian in 2004, with the cooperation of SOFI (The Institute for Dialectology, Onomastics and Folklore Research, *min parentes*) and Uppsala University” (Sapir, 2006, s. 13). *Ulum Dalska* og det elvdalske sprogsamfund gør et stort arbejde i at udbrede og undervise andre i elvdalsk. Om sommeren afholder *Ulum Dalska* sprogkurser i Älvdalen, hvor alle interesserede fra nær og fjern kan komme og lære elvdalsk i et intensivt kursus, der varer en uge (UD: Såmarkussn). I 2016 blev der ligeledes oprettet en førskoleafdeling i kommunen Älvdalen, hvor personale og børn udelukkende taler elvdalsk (UD: Föreningens historia).

Som tidligere nævnt i afsnittet blev *Den første konference om elvdalsk* afholdt i 2004. Konferencen er siden yderligere blevet afholdt to gange, og interessen udenfor Norden omkring elvdalsk må være stigende, da man ved den tredje konference, som afholdtes i København i maj 2015, livestreamede hele konferencen på Københavns Universitets hjemmeside (NorS).

Den stigende interesse udenfor Norden kom bl.a. også til udtryk, da britiske *BBC Radio 3* i oktober 2018 rejste til Älvdalen for at interviewe de elvdalsktalende samt for at indspille elvdalsk musik (BBC Radio 3). Der opstod ligeledes stor interesse for elvdalsk i oktober 2017, da ”Älvdalens kyrkby med omgivningar byggs nu upp i det världskända spelet Minecraft och all text och allt tal blir på älvdalska”, hvilket blev kommenteret i bl.a. Holland, USA og Kina (The Local Sweden, 2017). Spillet skal være medvirkende til, at flere børn og unge kan lære elvdalsk, mens de spiller et velkendt computerspil.

Børn og unges interesse for og bevarelse af elvdalsk forsøges ligeledes indkredset ved, at *Älvdalens Besparingsskog* har indstiftet et stipendium, ”som kan sökas av elever som går i årskurs 6 och 9 på Älvdalsskolan. Stipendiesumman för å[rs]k[urs] 6 är 500 kr och för å[rs]k[urs] 9 3000 kronor eller 6000 kronor” (UD: Stipendiet). For at ansøge om stipendiet skal eleverne kunne tale elvdalsk. Ligeledes tilbyder Älvdalsskolan som noget ganske nyt nu elvdalsk på skoleskemaet, og 80 elever har tilmeldt sig faget (SVT Nyheter, 2018).

Som beskrevet arbejder *Ulm Dalska* for, at elvdalsk skal blive anerkendt som et eget sprog. Senere i opgaven vil jeg beskrive yderligere, hvordan elvdalsk blev internationalt anerkendt som sprog af *SIL International* i maj 2016. Trods den internationale anerkendelse og *Ulm Dalskas* bestræbelser er elvdalsk, som nævnt, ikke officielt anerkendt som et sprog eller minoritetssprog i Sverige. Til arbejdet med at opnå fuld anderkendelse af elvdalsks status som eget sprog er der oprettet en Facebook-gruppe under navnet ”Älvdalska som minoritets-/landsdelspråk (Elfdalian as a Minority Language)”, hvis formål er ”att stödja älvdalskans erkännande som minoritets- eller landsdelspråk i Sverige” (FB: Beskrivelse).

Arbejdet med at få anerkendt elvdalsk som et sprog nationalt er som bekendt ikke færdigt endnu, og i de kommende afsnit vil jeg analysere og redegøre for en række af de argumenter, der er for og imod henholdsvis elvdalsk som et eget (minoritets)sprog og dialekt, sådan som de fremgår i den aktuelle debat, og som de fremgik i debatten mellem *SIL International* og Mats Blakstad omhandlende at tildele elvdalsk en ISO-sprogkode.

Gensidig forståelse

I dette afsnit vil jeg tage udgangspunkt i Östen Dahls undersøgelse ”Att sätta älvdalskan på kartan”, der handler om forståelse mellem dialekter, og hvor ens ord er i deres form dialekterne imellem.

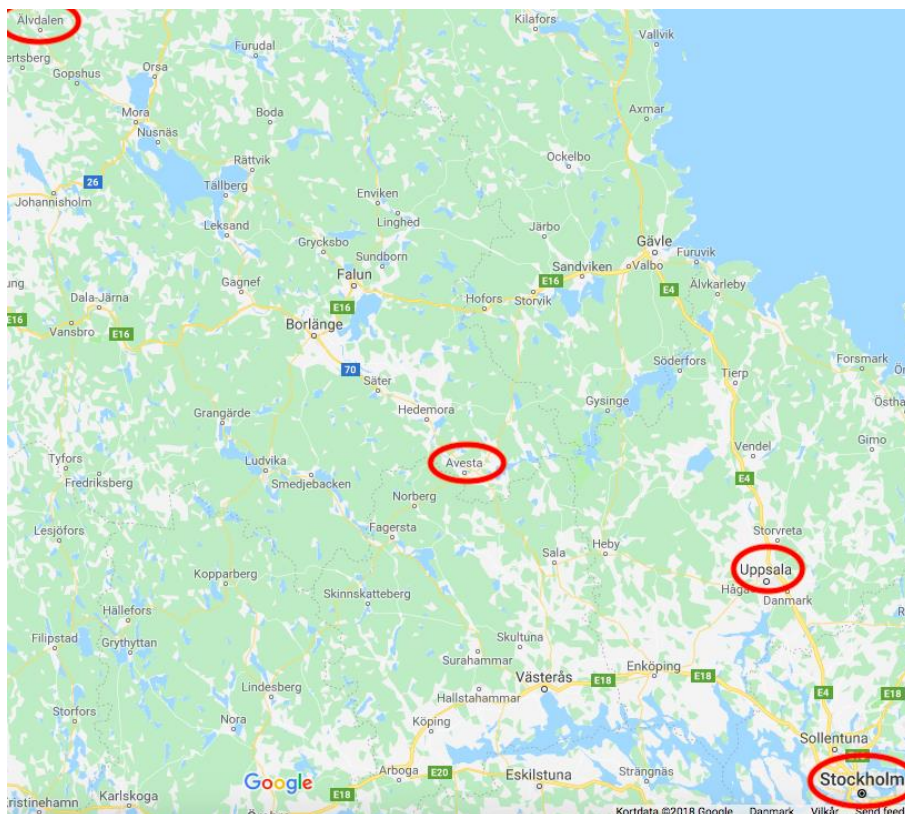
Hvis man finder ligheder mellem islandsk og elvdalsk skyldes det, ifølge Dahl, med stor sandsynlighed ikke, at der er en særlig tæt relation mellem Island og Älvdalen, men snarere, at både islandsk og elvdalsk er perifere sprog, hvor ”gammeldags” sproglige træk er bedst bevarede (Dahl, 2005, s. 49). Det er som tidligere bevist netop i disse ”gammeldags” sproglige træk, at elvdalsk adskiller sig markant fra standardsvensk.

I Östen Dahls undersøgelse udregnes, hvor mange beslægtede ord der er mellem for eksempel elvdalsk og standardsvensk eller elvdalsk og islandsk ud fra Morris Swadeshs 100-ordsliste på svensk (Dahl, 2005, s. 33). Det viser sig f.eks. naturligt, at finsk ingen beslægtede ord med svensk har. Det viser sig dog også, at elvdalsk har 84-86 ord, der er fælles med svensk, hvorimod norsk bokmål har 93 og altså syv til ni flere fælles ord med svensk ud af de 100 på Swadeshs liste (ibid, s. 35, tabel 2.2). Östen Dahl er dog ikke ubetinget begejstret for Swadeshlisten, da den blot måler grad af slægtskab og ikke lighed sprogene eller dialekterne imellem, og derfor forsøger Dahl selv at måle, hvor ens ord er i deres form. På den måde vil man kunne sige noget om ords forudsigelighed ved at opstille ordene vertikalt over for hinanden. ””Förutsägbart” betyder att ett och samma element i vänsterkolumnen alltid (eller oftast) motsvaras av ett och samma element i högerkolumnen. Elementen behöver alltså inte vara de samma, men de ska motsvara varandra” (Dahl, 2005, s. 37). Dahl måler i modsætning til Swadesh altså snarere ulighed end lighed. Det viser sig ud fra Dahls målinger, at afstanden mellem svensk og elvdalsk er sammenlignelig med afstanden mellem svensk og islandsk. Groft sagt er elvdalsk altså lige så ulig svensk standardskriftsprog, som islandsk er det (Ibid, s. 39, tabel 2.5).

Östen Dahl sammenligner yderligere 35 oversættelser til forskellige svenske dialekter af Rut Olssons ”Mumunes Masse”. I denne sammenligning udregnes også beslægtede ord, men ud fra en sammenhængende tekst, hvorfra man har valgt 450 ord til sammenligningen. I denne undersøgelse viser det sig, at den dialekt, som adskiller sig mest fra resten af dialekterne er ”gammelsvensk”, som tales i Gammelsvenskby i Ukraine. Gammelsvensk har de laveste point på 314, men dernæst ligger elvdalsk lige efter med 335 beslægtede ord ud af 450 (Ibid, s. 42, tabel 2.7).

Til sammenligning har Grytnäsmål 396 ud af 450 beslægtede ord.

Grytnäsmål er ligesom elvdalsk en dialekt/sprogvariant i Dalarna i kommunen Avesta, men i modsætning til Älvdalen ligger Avesta geografisk meget tættere på Uppsala og Stockholm. På billedet til højre ses tydeligere den geografiske afstand mellem Älvdalen og



Avesta samt afstanden til Stockholm og Uppsala fra Älvdalen og Avesta (Google Maps, 2018, egen red.). Grytnäsmål er blevet kraftigere påvirket af sveamålene, og derfor er grytnäsmål tættere på standardsvensk og lettere at forstå for andre, selvom de taler en anden dialekt.

Der er til gengæld ganske stor sandsynlighed for, at en grytnäsmåltalende ikke ville forstå ét ord elvdalsk, og elvdalsk-talende ville for nogle årtier tilbage inden den teknologiske udvikling sandsynligvis heller ikke forstå meget af grytnäsmål. Derfor kan det som tidligere nævnt, diskuteres, hvorvidt elvdalsk bør betragtes som en svensk dialekt eller eget sprog, da elvdalsk umiddelbart må være en del af samme dialektkontinuum som eksempelvis grytnäsmål eller sveamålene.

Der tegner sig altså et billede af, at elvdalsk er relativt uforståeligt og usammenligneligt med standardsvensk både i skrift og tale. Ifølge Dahl kan man anskue elvdalsk på to måder:

”å ena sidan är älvdalskan mer olik rikssvenska än både norska och danska, å andra sidan är den bara ett av ett par tusen traditionella sockenmål i Sverige där skillnaderna mellan grannmålen är relativt små. Valet mellan de här två perspektiven leder till att man antingen ser älvdalska som ett eget språk eller som en bland många svenska dialekter” (Dahl, 2008).

I det kommende afsnit vil jeg yderligere beskrive disse to perspektiver, som Dahl påpeger, og i afsnittet vil jeg introducere til en debat angående, hvorvidt man bør anerkende elvdalsk som et eget sprog eller en svensk dialekt. Debatten tog udgangspunkt i en anmodning om at tildele elvdalsk en ISO-sprogkode, og jeg vil derfor ligeledes fokusere på dette i afsnittet.

Elvdalsk som svensk dialekt eller eget sprog

I dette afsnit vil jeg introducere til en aktuel diskussion, der omhandler, hvorvidt elvdalsk bør anerkendes som en dialekt eller et sprog i Sverige. I afsnittet vil jeg tage udgangspunkt i Mats Blakstads anmodning om at tildele elvdalsk en ISO-sprogkode til at forklare debattens udgangspunkt samt Östen Dahls artikel ”Älvdalska – eget språk eller värsting bland dialekter?”.

I juni 2015 anmodede den studerende Mats Blakstad med støtte fra ti professionelle lingvister organisationen *SIL International* om, at elvdalsk skulle have sin egen ISO 639-sprogkode (ISO: Request, 2015, s. 1-7). ISO 639-koder bruges til at identificere og registrere verdens sprog, så bl.a. opslag og bibliografisøgning i litteratur gøres hurtigere og lettere. Et sprogs data er ligeledes nemmere at fastslå, f.eks. antal talere af sproget, sprogets lokation og dets sproglige ophav. ISO-koderne kan inddeles i henholdsvis ISO 639-1, ISO 639-2 og ISO 639-3. På disse talkoder tilføjes bogstavkombinationer til at identificere enkelte sprog. Det vil sige, at eksempelvis islandsk får koderne: 639-1:is, 639-2:ice og 639-3:isl (SIL: 639 Identifier).

”In Part 3 of ISO 639, most identifiers are assumed to denote distinct individual languages. Furthermore, it is a goal for this part of ISO 639 to provide an identifier for every distinct human language that has been documented, whether living, extinct, or constructed, and whether its modality is spoken, written or signed” (SIL: Scope).

Mats Blakstad anmodede om, at elvdalsk skulle tildeles en ISO 639-3 kode som et individuelt sprog, hvilket i første omgang blev afvist af *SIL International* i januar 2016 (ISO: Comments, s. 17). Blakstad og de øvrige lingvister appellerede sagen, hvilket betød, at elvdalsk i maj 2016 blev anerkendt som et eget sprog og fik tildelt en ISO-sprogkode af *SIL International* (ibid, s. 2). Der var dog stor modstand fra blandt andre *Institutet för språk och folkminnen*, hvorfor elvdalsk i dag endnu ikke er godkendt som et nationalt minoritetssprog, og der ligeledes ikke er taget nogen regeringsbeslutning i Sverige om det (UD: Föreningens historia).

Der kan på baggrund af ovenstående argumenteres for, at diskussionen om, hvorvidt elvdalsk

skulle have sin egen ISO-sprogkode, i lige så stor grad handlede om, hvorvidt elvdalsk skulle anerkendes nationalt som et minoritetssprog. Som tidligere beskrevet i afsnittet [Definition af sprog og dialekt](#) er en dialekt en variant af et sprog. For at noget skal være et sprog, skal det bl.a. have sine egne standardformer med dertilhørende retskrivningskonvention og ydermere have sin egen litteratur. Der er fem anerkendte minoritetssprog i Sverige. Disse fem sprog er netop anerkendte som minoritetssprog, da de følger egne standardformer og har egen litteratur.

Östen Dahl påpeger i sin artikel ”Älvdalska – eget språk eller värsting bland dialekter?”, at elvdalsk netop har alt dette, og at de også har deres eget skriftsprog på samme måde, som de fem minoritetssprog har deres. Derfor kan man argumentere for, at elvdalsk skal anerkendes som sit eget sprog. Når elvdalsk så alligevel ikke er et sprog, er ”en bidragande orsak till att älvdalska har setts som en svensk dialekt [...] att befolkningen i Dalarna är svenskar” (Dahl, 2008). Folk i Älvdalen anses altså ikke for en anden befolkningsgruppe end svenskere til trods for, at de i sproget har meget lidt tilfælles med standardsvensk. ”Att älvdalska är en svensk dialekt borde ju betyda att svenska och älvdalska skulle stå närmare varandra i ett släktträd än till exempel svenska och danska”(ibid). Svensk og elvdalsk skulle altså stå nærmere hinanden i slægtsskab end svensk og dansk, men sådan forholder det sig ikke, og som tidligere beskrevet i afsnittet [Gensidig forståelse](#) er der en meget lille grad af forståelse mellem elvdalsk og standardsvensk.

Dahl påpeger afslutningsvis, at argumenterne er mange, og at ”det finns inga objektiva och evigt sanna svar på frågan om en viss språkform är ett språk eller en dialekt” (Dahl, 2008). Der findes som tidligere belyst flere dialekter i Sverige, som er næsten lige så uforståelige for udefrakommende som elvdalsk, og Dahl mener, at det er argumenter som dette, der gør, at man bliver i tvivl om, hvorvidt elvdalsk skal anerkendes som sit eget sprog eller et minoritetssprog, for ”så ska vi då säga att varje socken har ett eget språk?”(ibid). Selv er Östen Dahl af den opfattelse, at elvdalsk skal anerkendes som sit eget sprog, men blandt hans forskerkolleger er der delte meninger.

I det følgende afsnit [Debattens hovedargumenter](#) vil jeg analysere og diskutere yderligere, hvilke helt konkrete argumenter der er i denne debat, dvs. hvilke argumenter der er for og imod henholdsvis elvdalsk som et eget (minoritets)sprog og dialekt, og på hvilken måde disse argumenter forholder sig til hinanden.

Debattens hovedargumenter

I dette afsnit vil jeg kort fokusere på hovedargumenter, der taler for og imod elvdalsk som et eget sprog og elvdalsk som en dialekt. I afsnittet vil jeg tage udgangspunkt i kommentarerne til Mats Blakstads anmodning om ISO-kodning af elvdalsk af Anna Westerberg fra *Institutet för språk och folkminnen*. Ydermere vil jeg inddrage enkelte argumenter fra artiklen ”Älvdalska – eget språk eller värsting bland dialekter?” af Östen Dahl.

Da Mats Blakstad i 2015 anmodede *SIL International* om at angive elvdalsk en individuel ISO-sprogkode, opstod der stor modstand fra blandt andre Anna Westerberg fra *Institutet för språk och folkminnen*. Ifølge Mats Blakstad burde elvdalsk anerkendes som et eget sprog og derved angives en individuel ISO-sprogkode, fordi:

”Övdalian differs from the other Nordic languages (and dialects) at all linguistic levels: phonetically, phonologically, morphologically, syntactically, and in the vocabulary, in a systematic way, i.e. the Övdalian language system is different from that of Swedish or Norweigan” (ISO: Request, 2015).

Anna Westerberg mente derimod, at elvdalsk ikke kunne betragtes og anerkendes som et eget sprog. ”Älvdalska is traditionally regarded as a Swedish dialect, because it is spoken in Sweden and closely related to all other Scandinavian vernaculars” (ISO: Comments). Hun erkendte dog samtidigt, at ”Älvdalska is very different from standard Swedish. However, this could be said about many other Swedish dialects too” (ibid). Netop dette argument vejer tungt i den aktuelle debat, jf. også Östen Dahls kommentarer herom i forrige afsnit.

Endnu et argument, der vejer tungt imod, at elvdalsk bør anerkendes som et eget sprog er, at ”befolkningen i Dalarna är Svenskar” (ibid). De elvdalsktalende påstår dermed ikke at have en anden etnicitet end svenskere, men at tale et andet sprog. Anna Westerberg mener, at elvdalsk ikke er et enestående eksempel på sådan et forhold. ”Many traditional Swedish dialects are so different from standard Swedish that they are regarded as separate languages by their speakers” (ISO: Comments).

Som tidligere beskrevet i afsnittet [Elvdalsk som svensk dialekt eller eget sprog](#) blev Mats Blakstads anmodning i første forsøg afslået, men i maj 2016 fik elvdalsk angivet en individuel ISO 639-3 sprogkode. Elvdalsk er derfor anerkendt som et sprog internationalt, men ikke på nationalt plan, og der er ikke truffet en regeringsbeslutning derom. I sine kommentarer til Mats Blakstads

anmodning om ISO-sprogkodning af elvdalsk, mente Anna Westerberg ligeledes, at der ikke foregik eller foregår en dialog på regeringsniveau om, hvorvidt elvdalsk skulle eller skal anerkendes som et officielt minoritetssprog i Sverige. ”There is currently no dialogue going on about the status of Älvdalska. On the part of the Swedish Government, the case is closed” (ISO: Comments). Foreløbig er elvdalsk endnu ikke anerkendt som officielt minoritetssprog i Sverige. Tiden vil vise, hvad fremtiden bliver for elvdalsk og for de elvdalsktalende i Älvdalen.

Diskussion

I dette afsnit vil jeg på baggrund af alle de foregående afsnit diskutere, hvilken status elvdalsk har i forhold til standardsvensk. Jeg vil ydermere diskutere, hvorvidt elvdalsk bedst kan betragtes som en dialekt eller et eget sprog.

Elvdalsk betragtes officielt og nationalt som en dialekt i Sverige. På baggrund af dette virker det umiddelbart simpelt at besvare, hvilken status elvdalsk har i forhold til standardsvensk – nemlig at elvdalsk er en variant af svensk og altså en dialekt i Sverige. Når elvdalsks status alligevel ikke er så simpel at konkretisere, skyldes det, at der forekommer en lang række faktorer, der peger i retning af, at elvdalsk er et eget sprog.

Ud fra definitionen af hhv. sprog og dialekt kan elvdalsk betragtes både som et sprog og en dialekt. Elvdalsk kan betragtes som et sprog, da det har sin egen standardform, retskrivningskonvention og egen litteratur, men ligeledes kan elvdalsk betragtes som en dialekt, da elvdalsk som nævnt betragtes som en variant af svensk. Hvis elvdalsk er en svensk dialekt, må det betyde, at elvdalsk hører til i samme dialektkontinuum som de øvrige svenske dialekter eller i det mindste tilhører samme kontinuum som de øvrige dalmål, men som Östen Dahl har påpeget, er der en meget lille grad af sammenlignelighed og grad af gensidig forståelse mellem standardsvensk og elvdalsk og også mellem elvdalsk og de øvrige dialekter. Elvdalsk kan derfor nærmere betragtes som et afstandssprog, da den gensidige forståelse mellem de øvrige dialekter og elvdalsk er nær lig nul. På den anden side findes der andre dialekter i Dalarna, som er lige så usammenlignelige med standardsvensk, bl.a. Orsamål. Når elvdalsk ikke har status som et eget sprog eller et minoritetssprog, skyldes det også politiske, geografiske og kulturelle forhold. Mange kommunale og nationale processer ville blive besværligere og langsommeligere, hvis elvdalsk blev anerkendt som et eget sprog eller minoritetssprog, og man ville ligeledes kunne finde andre dialekter, som også burde anerkendes som et eget sprog eller minoritetssprog. Elvdalsk er dog anerkendt internationalt som et eget sprog, da elvdalsk har sin egen ISO 3-sprogkode.

I bestemmelsen af hvornår noget bør betragtes som et sprog eller en dialekt, må man medregne, i hvor stor en udstrækning dette fungerer som et sprog. Der kan argumenteres for, at elvdalsk fungerer som et sprog i praksis, da bl.a. Älvdalsskolan tilbyder elvdalsk på skoleskemaet, og da der ligeledes er udgivet en stor mængde fag- og skønlitteratur på elvdalsk. Den praktiske brug af elvdalsk forholder sig dog stadig til et geografisk lille område foruden brugen på internettet, hvilket taler for, at elvdalsk er en dialekt.

Som nævnt i opgaven findes der fem minoritetssprog i Sverige, og for at blive anerkendt som

et minoritetssprog er der tre vilkår, som skal opfyldes ifølge *Institutet för språk och folkminnen*. For det første skal det være et sprog og ikke en dialekt. Især de sproglige særtræk i elvdalsk og den manglende forståelse af elvdalsk for udefrakommende taler for, at elvdalsk er et eget sprog. Omvendt taler den geografiske placering dog for, at elvdalsk er en svensk dialekt. Som Anna Westerberg har påpeget, ville elvdalsk blive betragtet som en norsk dialekt, hvis det blev talt i Norge.

For det andet skal det have været talt kontinuerligt i Sverige i mindst tre generationer eller cirka hundrede år. Gennem de diakrone vidnesbyrd er der som bevist en række sproglige særtræk i bl.a. nasalt vokalsystemet, der tydeligt peger på, at elvdalsk har eksisteret og har haft sin egen sproglige dynamik siden det 8. århundrede, dvs. i næsten 1500 år. Set diakront er de elvdalske særtræk med til at fastslå, at elvdalsk på et tidspunkt har været en del af et norrønt dialektkontinuum, men samtidig har elvdalsks tidlige selvstændighed i stramtræet også medført, at elvdalsk meget tidligt har adskilt sig fra især standardsvensk. Man kan derfor argumentere for, at elvdalsk i dag på grund af de tidlige distanceringer tilhører et helt andet kontinuum end svensk, og at elvdalsks placering i dialektkontinuummet ikke er den samme i dag, som den var for eksempelvis 500 år siden. Dette gør ikke bestemmelsen af elvdalsks placering i et kontinuum i dag lettere, men tydeligt er det bevist, at elvdalsk adskiller sig markant fra standardsvensk i sine både gammeldags og innovative træk, hvorfor elvdalsk kunne betragtes som et sprog.

Som det sidste kriterie skal sprogets talere selv ønske, at sproget skal få status som et nationalt minoritetssprog. Foreningen *Ulm Dalska* arbejder netop for, at elvdalsk skal blive anerkendt som et eget sprog, og ligeledes er Facebook-gruppen ”Älvdalska som minoritets-/landsdelsspråk (Elfdalian as a Minority Language)” oprettet som en støttegruppe til dette arbejde. De elvdalsktalende betragter ikke sig selv som en anden etnicitetsgruppe end svensk, men fastslår blot, at de taler et andet sprog. Dette til forskel fra de officielle minoritetssprog, hvor gruppen af talere har en anden etnicitet, og derfor også taler et andet sprog f.eks. jiddisch.

Konklusion

Ud fra opgavens problemformulering, der lyder således ”Hvilken status har elvdalsk i forhold til standardsvensk?”, vil jeg konkludere følgende:

Elvdalsk er en sprogvariant, der tales i Älvdalen i Dalarna i Sverige – og en sprogvariant med mange sproglige særtræk, som i stor grad afviger fra standardsvensk og de øvrige svenske dialekter. Elvdalsk har bevaret mange af sine sproglige særtræk, hvilket bl.a. skyldes geografisk isolering, men også en stærk identitetsfølelse, som er forbundet med elvdalsk for de elvdalsktalende. Forståelsen og sammenligneligheden mellem elvdalsk og standardsvensk er tilnærmelsesvis lig nul, hvilket skyldes at elvdalsk adskiller sig markant lingvistisk fra standardsvensk i en række på den ene side konservative træk og på den anden side ganske innovative træk. Dette ses tydeligt ved, at man eksempelvis på elvdalsk har bevaret træk såsom en konservativ stavelsesstruktur, hvor man har tre stavelseslængder. Ligeledes har elvdalsk bl.a. bevaret nasalt vokaler og et meget arkaisk bøjningssystem, hvor f.eks. verber bøjes i person og numerus, og nominer bøjes i kasus. Ydermere er elvdalsk sprogligt innovativt, hvilket ses i det elvdalske vokalbalancesystem og i de elvdalske diftonger. Der findes en række træk i overgangsmålene i Dalarna, der forbinder elvdalsk med de øvrige dalmål f.eks. diftongeringen. Der forekommer dog også en række særtræk for elvdalsk, der ikke findes i de øvrige dalmål, og derfor adskiller elvdalsk sig ikke kun markant fra standardsvensk, men også fra de omkringliggende dialekter, hvorfor det har vist sig besværligt at placere elvdalsk i et nutidigt dialektkontinuum.

Diakrone vidnesbyrd peger på, at elvdalsk har eksisteret og haft sin egen sproglige dynamik allerede i det 8. århundrede, hvilket bl.a. ses i nasalt vokalsystemet. Nasalassimilationerne, som stort set ikke er forgået på svensk, peger i retningen af, at elvdalsk har distanceret sig fra svensk meget tidligt, hvilket kan argumentere for, at elvdalsk er eller meget tidligt har været et eget sprog.

Elvdalsk er ikke nationalt eller officielt anerkendt som et sprog i Sverige, men foreningen *Ulm Dalska* arbejder ihærdigt for, at elvdalsk skal anerkendes som et sprog samt for elvdalsks udvikling og bevarelse. Elvdalsk er dog internationalt anerkendt som et eget sprog, da elvdalsk i 2016 fik en ISO 3-sprogkode. Elvdalsks status i forhold til standardsvensk er på nuværende tidspunkt, at elvdalsk anses for at være en dialekt, selvom elvdalsk fungerer som et sprog i praksis. Især de elvdalske særtræk, den manglende gensidige forståelse og sammenlignelighed mellem elvdalsk og standardsvensk samt de diakrone vidnesbyrd indikerer, at elvdalsk har eksisteret i mere end 1500 år, hvilket peger på, at elvdalsk bedst kan betragtes som et eget sprog, hvorfor også elvdalsks status i forhold til standardsvensk bør revurderes.

Litteraturliste

- Chambers, J., & Trudgill, P. (1980). *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Ö. (2005). Att sätta älvdalskan på kartan. I G. Nyström (Red.), *Rapport från Fuost konferensn um övdalskų*. Uppsala.
- Engstrand, O. (2012). *Hur låter svenskan, ejengkliē?* Olle Engstrand och Norstedts.
- Garbacz, P. (2010). *Word Order in Övdalian*. Lund: Lund University.
- Levander, L. (1909). *Älvdalsmålet i Dalarna ordböjning ock syntax*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner, Kungl. Boktryckeriet.
- Levander, L. (1925). *Dalmålet 1*. Uppsala: Appelbergs Boktryckeri Aktiebolag.
- Melerska, D. (2011). *Älvdalskan - Mellan språkdöd och revitalisering*. Poznań.
- Noreen, A. (1881). *Indledning till dalmålet*. Stockholm: Samson & Wallin.
- O'Grady, W., Dobrovolsky, M., & Katamba, F. (1997). *Contemporary Linguistics*. Copp Clark Pitman Ltd. .
- Olander, E. (2011). Orsamålet, älvdalskans grannspråk. I G. N. Sapir (Red.), *Rapport från Oðer råðstemnų um övdalskų*.
- Pamp, B. (1978). *Svenska Dialekter*. Natur och Kultur Stockholm.
- Sapir, Y. (2006). *Elfdalian, the vernacular of Övdaln*.
- Sheldon, E. S. (1976). Was ist ein Dialekt? I J. Göschel, N. Nail, & G. Van Der Elst, *Zur Theorie Des Dialekts*. Frank Steiner Verlag GMBH.
- Sletten, I. S. (2004). *Nordens sprog med rødder og fødder*. København: Nordisk Ministerråd.
- Steensland, L. (2010). *Material till en älvdalsk ordbok*. Lars Steensland og Ullum Dalska.
- Wessén, E. (1958). *Våra folkmål*. Malmö: Fritzes.

Webreferencer

BBC Radio 3. (20. oktober 2018). Jo Wheeler, Producer. Senest tilgået november 2018 på:
<https://www.bbc.co.uk/programmes/m0000tcr>

Dahl, Ö. (11. november 2008). *Älvdalska - eget språk eller värsting bland dialekter?* Senest tilgået november 2018 på Språktidningen:
<http://spraktidningen.se/artiklar/2008/11/alvdalska-eget-sprak-eller-varsting-bland-dialekter>

Dalarna Map Province City. (2011). Senest tilgået december 2018 på:
<http://sweden-map.blogspot.com/2011/10/dalarna-map-province-city.html>

FB: Beskrivelse. (marts 2012). Älvdalska som minoritets-/landsdelsspråk (Elfdalian as a Minority Language). Senest tilgået november 2018 på:
<https://www.facebook.com/groups/dalskum/about/>

Google Maps. (Billede redigeret af Marie Skøtt Jensen) Senest tilgået december 2018 på:
<https://www.google.com/maps/@60.2957108,15.2592112,8z>

IFSOF: Frågor och svar. (25. april 2014). *Institutet för språk och folkminnen*. Senest tilgået november 2018 på:
<https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetssprak/fragor-och-svar-om-minoritetssprak.html#Pavilkagrunder>

ISO: Comments. (2015-2016). *SIL International ISO 639-3 Registration Authority*. "Comments received for ISO 639-3 Change Request 2015-046."
https://iso639-3.sil.org/sites/iso639-3/files/change_request/2015/CR_Comments_2015-046.pdf

ISO: Request. (23. juni 2015). Change Request Number: 2015-046. *Request for Change to ISO 639-3 Language Code*.
https://iso639-3.sil.org/sites/iso639-3/files/change_requests/2015/2015-046.pdf

Kroonen, G. (7. maj 2015). *Elfdalian - a hidden treasure trove for the linguist*. Senest tilgået december 2018 på:
https://nors.ku.dk/kalender/inss/tredje-konference-om-lvdalsk/dokumenter/book_of_handouts_and_ppt.pdf

NorS. *Trið ráðstæmna um övdalsku*. Senest tilgået november 2018 på:
<https://nors.ku.dk/kalender/inss/tredje-konference-om-lvdalsk/>

SIL: Scope. *SIL International* (2017). "Individual Languages." Senest tilgået november 2018 på:
<https://iso639-3.sil.org/about/scope>

SIL: 639 Identifier. *SIL International* (2017). "639 Identifier Documentation." Senest tilgået november 2018 på:
<https://iso639-3.sil.org/code/isl>

SVT Nyheter. (12. december 2018). G. Wikström, Producer. *Rusning till klassrummet när älvdalskan kom på schemat*. Senest tilgået december 2018 på:

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/rusning-till-klassrummet-nar-alvdalskan-kom-pa-schemat?cmpid=del:fb:20181212:rusning-till-klassrummet-nar-alvdalskan-kom-pa-schemat:nyh:lp>

The Local Sweden. (11. oktober 2017). *The Local Europe AB*. "How Sweden's ancient language Elfdalian is being saved by Minecraft." Senest tilgået november 2018 på:

<https://www.thelocal.se/20171011/how-swedens-rare-viking-forest-language-elfdalian-is-being-saved-by-minecraft>

UD: Föreningens historia. *Ulm Dalska*. "Föreningens historia." Senest tilgået november 2018 på:

<http://www.ulumdalska.se/information/foreningen/>

UD: Hem. *Ulm Dalska*. "Vi arbetar för..." Senest tilgået november 2018 på:

<http://www.ulumdalska.se>

UD: Stipendiet. *Ulm Dalska*. "Föreningen – Stipendiet." Senest tilgået november 2018 på:

<http://www.ulumdalska.se/information/stipendiet/>

UD: Sårmarkussn. *Ulm Dalska*. "Sårmarkussn 2018." Senest tilgået november 2018 på:

<http://www.ulumdalska.se/2018/05/samarkussn-2018/>

Wiki: Dalmål. (2018). *De egentliga dalmålen*. "Språkgrupper i Dalarna med de egentliga dalmålen i blått." Senest tilgået december 2018 på:

https://sv.wikipedia.org/wiki/De_egentliga_dalmålen

Wiki: Dialektområder. (2011). *Wikipedia Commons*. Fil:Sv dialektomr.png. Senest tilgået december 2018 på:

https://da.wikipedia.org/wiki/Fil:Sv_dialektomr.png